

Věnováno Tomášovi Bělkovi s přáním brzkého uzdravení

Neobvyklá hnízdiště jiříčky obecné (*Delichon urbicum*) v umělých dutinách

Unusual nest sites of House Martins (Delichon urbicum) in artificial cavities

Pavel Benda

Kladenská 315/13, CZ-405 02 Děčín 3; e-mail: bendovi@mujmail.cz

Benda P. 2025: Neobvyklá hnízdiště jiříčky obecné (*Delichon urbicum*) v umělých dutinách. *Sylvia* 61: 111–117.

V roce 2024 bylo zaznamenáno ve městě Děčín na dvou lokalitách neobvyklé hnízdění jiříčky obecné (*Delichon urbicum*). Obě lokality byly součástí synantropních hnízdních kolonií břehulí říčních (*Riparia riparia*). Na první lokalitě proběhla dvě hnízdění jednoho páru v drenážní trubce opěrné zdi. Zde nebyla při prvním hnízdění zaznamenána žádná stavební činnost jiříček a při druhém redukovaný náznak hnízda. Na druhé lokalitě byla prokázána hnízdění dvou párů ve vydrolených spárách mezi pískovcovými kvádry opěrné zdi. Zde nebyla zaznamenána žádná stavební činnost jiříček.

In 2024, unusual nesting of House Martins (Delichon urbicum) was recorded at two localities in the city of Děčín in the Czech Republic. In both cases, they were part of synanthropic nesting colonies of Sand Martins (Riparia riparia). At the first locality, two nesting events of one pair took place in the drainage pipe of a retaining wall. No building activity of House Martins was recorded during the first nesting event and only a hint of reduced nest building during the later one. At the second locality, two pairs were observed nesting in the crumbled joints between sandstone blocks of the retaining wall. No building activity of House Martins was recorded here.

Key words: Absence of nest building, crumbled joints in the wall, drainage pipe, nesting

Jiříčka obecná (*Delichon urbicum*) patří mezi běžně a plošně rozšířené druhy. V současnosti se početně vyskytuje na celém našem území. Je to pravý synantropní druh hnízdící na lidských sídlech, přičemž proces přechodu z původního hnízdění na skalách byl ukončen kolem roku 1900 (Šťastný et al. 2021). Hnízda staví na vnějších stěnách budov pod střechami a římsami, v okenních výklencích, na balkonech a v podloubích. Využívá také mosty či silniční nadjezdy. Obvykle

hnízdí v koloniích. Teprve v poslední době začíná hnízdit i uvnitř budov společně s vlaštovkami obecnými (*Hirundo rustica*). Její početnost v období 2014–2017 byla odhadována na 0,65–1,3 milionu párů, což je mírný nárůst oproti období 1985–1989 a 2001–2003, kdy se početnost odhadovala na 0,6–1,2 milionu párů (Šťastný et al. 2021).

Při kontrole synantropních hnízdních kolonií břehulí říčních (*Riparia riparia*) v Děčíně, které jsou všechny v člověkem

vytvořených stavebách (drenážní trubky či vydrolené spáry vysokých zdí z pískovcových kvádrů), jsem zaznamenal na dvou lokalitách kromě břehulí říčních i jiříčky obecné hnízdící velmi neobvyklým způsobem. První lokalita se nachází v Děčíně, v ulici Práce ($50^{\circ}46'21.7''\text{N}$, $14^{\circ}12'05.1''\text{E}$), kde jsou vysoké opěrné zdi hlavního nádraží, ve kterých jsou ve dvou řadách drenážní trubky. Ty jsou pravidelně obsazovány hnízdícími páry břehulí říčních. Pod římsami a ve výklencích v bezprostředním okolí hnízdí také jiříčky obecné v počtu kolem 12 párů (rok 2024). Jeden pár jiříček ale zahnízdil netradičním způsobem přímo uvnitř drenážní trubky o průměru 9,5 cm ve výšce 360 cm od země (obr. 1). V trubce nebyly žádné stopy po jakémkoliv náznaku stavební činnosti jiříček a domnívám se, že k vyvedení mláďat zřejmě využily staré hnízdo břehulí vzdálené přibližně 180 cm od ústí trubky. Při kontrole 3. 7. 2024 a nahlédnutí do trubky zde již byla velká mláďata, která se v trubce volně pohybovala. Před vylétnutím po „břehulím způsobu“ dokonce až k vyústění trubky, kde byla intenzivně

krmena rodiči (obr. 2). V této trubce proběhlo i druhé hnízdění, kdy při kontrole vnitřního prostoru a fotodokumentaci již po vyvedení mláďat byl zjištěn náznak redukované stavby hnízda na dně a při dolní části bočních stěn trubky ve vzdálenosti 58 cm od vyústění. Zde byly patrné sporadicky nalepené charakteristické hrudky bláta používané při standardní stavbě hnízda jiříček, včetně výstelky (obr. 3). Ve stejné drenážní trubce došlo k hnízdění jiříček i v roce 2025. Při hnízdění v roce 2024 se podařilo odchytit a okroužkovat jednoho jedince z hnízdícího páru. V roce 2025 byl tento okroužkovaný jedinec znovu odchycen při hnízdění ve stejné drenážní trubce jako v roce předchozím.

Druhá lokalita se nacházela ve vysoké opěrné zdi z pískovcových kvádrů na okraji areálu Společenského domu Střelnice ($50^{\circ}47'07.8''\text{N}$, $14^{\circ}13'10.4''\text{E}$), u bezejmenné obslužné komunikace navazující na ulici Labská (obr. 4). I zde pravidelně hnízdí několik párů břehulí říčních. Dva páry jiříček zde hnízdily v dutinách vydrolených spár mezi pískovcovými kvádry. Rozměry vydrolené spáry:

Obr. 1. Lokalita č. 1, celkový pohled a lokalizace hnízda. Foto: P. Benda.

Fig. 1. Locality No. 1. Overall view and location of the nest. Photo by P. Benda.

Photo © Helena Tomšíková

Obr. 2. Lokalita č. 1, krmení mláďat těsně před vylétnutím. Foto: H. Tomšíková.

Fig. 2. Locality No. 1. Feeding of the young just before they left the nest. Photo by H. Tomšíková.

Obr. 3. Lokalita č. 1, pohled do drenážní trubky. Foto: P. Benda.

Fig. 3. Locality No. 1. View inside the drainage pipe. Photo by P. Benda.

vnější vstup – výška 3 cm, šířka 5 cm, hloubka 27 cm, výška od země 445 cm. Druhá spára, využívaná jiřičkami k hnízdění, byla přibližně o 7 m dále a o cca 20 cm výše. Bohužel byla již ze žebříku nedostupná. Ke hnízdění v první spáře byla využita malá dutina mezi pískovcovými kvádry bez jakékoliv stavební činnosti jiříček (obr. 5). V bezprostředním

okolí nebylo nalezeno žádné hnízdiště se standardními hnízdy jiříček.

Je zajímavé, že obě hnízdní lokality, kde jiříčky obecné hnízdí netradičním způsobem, jsou součástí hnízdních kolonií břehulí říčních. Vzhledem k tomu, že oba druhy většinou zakládají hnízdní kolonie, je větší koncentrace hnízdících párů příbuzné břehule zřejmě pro jiříčky

Obr. 4. Lokalita č. 2, celkový pohled a lokalizace jednoho z hnízd. Foto: H. Tomšíková.

Fig. 4. Locality No. 2. Overall view and location of one of the nests. Photo by H. Tomšíková.

Obr. 5. Lokalita č. 2, pohled do vnitřku spáry s mláděty. Foto: P. Benda.

Fig. 5. Locality No. 2. View inside the joint in the wall with the young. Photo by P. Benda.

atraktivní. To by mohlo vysvětlit hnízdění dvou párů jiříček na druhé lokalitě, kde nebylo v blízkém okolí zjištěno jiné hnízdění jiříček.

Tento způsob hnízdění jiříček obecných nebyl dosud v ČR publikován (Šťastný et al. 2021). V každém případě se jedná o doklad velké přizpůsobivosti

jiříček ve vztahu k umístění hnízda a tento způsob hnízdění může přispět k diskusi, jak jiříčky obecné hnízdily ještě před jejich úplnou synantropizací ve střední Evropě.

Všechny tři u nás hnízdící druhy čeledi vlaštovkovitých (Hirundinidae) jsou známy svou určitou přizpůsobivostí

Obr. 6. Celkový pohled na umístění hnízda na lokalitě Treugeböhla v Sasku. Foto: P. Reuße.
Fig. 6. Overall view of the nest site at the locality Treugeböhla in Saxony. Photo by P. Reuße.

k volbě hnízdišť a umístění hnízd. Týká se to i vlaštovky obecné, u které byl zdokumentovaný případ hnízdění v plechovce umístěné pod stropem ve stáji na Slovensku (Jarčuška 2022). V publikaci Menzela (1984) jsou citováni různí autoři, kteří zjistili hnízdění jiříček obecných v hnízdních norách břehulí říčních v Německu a tehdejším Sovětském svazu (SSSR), a to v jejich přední části. Dokonce v některých stepních oblastech SSSR výhradně. Hnízdění jiříček v norách břehulí uvádí také Glutz von Blotzheim & Bauer (1985). V roce 2023

prokázal Peter Reuße hnízdění jednoho páru jiříček v obci Treugeböhla 8 km severně od města Großenhain v Sasku v nepoužívané ventilační rouře budovy, která byla dříve využívána jako stáj. V roce 2024 takto hnízdily již 2 páry (P. Reuße in litt.). Avšak oproti mnou zjištěnému hnízdění, zde jiříčky vystavěly nedaleko od vyústění roury kompletní hnízdo, vč. redukováného základu u ústí (obr. 6, 7). Hnízdění v dutinových prostorech bylo opakovaně prokázáno také ve Velké Británii (Drewitt 2025), a to v budově školy v hrabství Gloucestershire.

Obr. 7. Detail hnízda z lokality Treugeböhla v Sasku. Foto: P. Reuße.

Fig. 7. Detail of the nest from the locality Treugeböhla in Saxony. Photo by P. Reuße.

Obr. 8. Hnízdo z lokality hotel Zámeček v Rynarticích (Jetřichovice). Foto J. Juda.

Fig. 8. A nest from the locality Zámeček hotel in Rynartice (Jetřichovice). Photo by J. Juda.

Tento autor také cituje další tři případy obdobného hnízdění z Velké Británie.

V této souvislosti ještě uvádím zajímavý způsob stavby hnízda, které zjistil Jakub Juda (Juda 2024) v srpnu 2024 na

objektu hotelu Zámeček v Rynarticích (Jetřichovice) v Chráněné krajinné oblasti Labské pískovce. Zde, při osvobozování jiříčky zakleslé nohou mezi stěnu budovy a hnízdo, objevil kolonii tohoto

druhu. Zajímavá byla konstrukce hnízd, která byla vystavěná z části pod okrasnou římsou, přičemž každé z hnízd bylo umístěno na podpěře okapu. Vzhledem k absenci stropní části římsy byla hnízda půlkulatá, s vletovým otvorem umístěným na boku, zhruba v polovině výšky hnízda (dobře viditelné zejména u hnízda v pozadí na obr. 8). Tímto způsobem bylo vystavěno přibližně 20 hnízd umístěných po celém obvodu stavby ve výšce cca 8 metrů (Juda 2024).

PODĚKOVÁNÍ

Chtěl bych poděkovat panu Ulrichovi Augstovi za zprostředkování informací k zajímavému případu zahníždění jiříčky obecné v Sasku a panu Peterovi Reuřemu za poskytnutí údajů a fotodokumentace k tomuto hníždění. Dále Tomášovi Bělkovi za poskytnutí souvisejícího článku z Velké Británie. A v neposlední řadě paní Heleně Tomšíkové za pořízení části fotodokumentace, paní Kristýně Lohniské za překlad do anglického jazyka a Jurajovi Kmeťovi za pomoc s monitoringem.

LITERATURA

- Drewitt E. 2025: Common House Martins nesting in a hole. *British Birds* 118: 37–42.
- Glutz von Blotzheim U. N. & Bauer K. M. (eds) 1985: *Handbuch der Vögel Mitteleuropas* 10/I. Aula Verlag, Wiesbaden.
- Jarčuška B. 2022: Neobvyklé hniezdenie lastovičky domovej (*Hirundo rustica*) v plechovke. *Sylvia* 58: 91–94.
- Juda J. 2024: Pokud se i mistr tesař utne aneb co se může i jiříčce stát... *Zpravodaj Ornitologického klubu při Labských pís-kovcích* 20: 40–41.
- Menzel H. 1984: *Die Mehlschwalbe. Die Neue Brehm – Bücherei*. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt.
- Šťastný K., Bejček V., Mikuláš I. & Telenský T. 2021: *Atlas hnízdního rozšíření ptáků v České republice 2014–2017*. Aventinum, Praha.
- Šťastný K. & Hudec K. (eds) 2011: *Fauna ČR. Ptáci – Aves. Díl III/1*. Academia, Praha.

Došlo 18. listopadu 2024, přijato 17. července 2025.

Received 18 November 2024, accepted 17 July 2025.